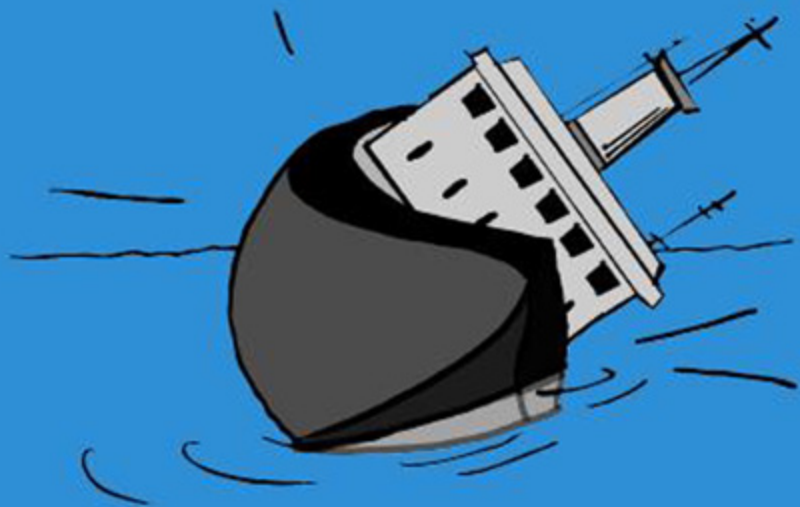

30
ANYS

quaderns

EL NAUFRAGI DE L'ESQUERRA

177

José I. González Faus

EL NAUFRAGI DE L'ESQUERRA

José Ignacio González Faus

INTRODUCCIÓ	3
1. SIMPTOMATOLOGIA DE LA CRISI	5
2. IDENTITAT DE L'ESQUERRA	7
3. ESQUERRES DE PLÀSTIC	16
4. "CAMINANT ES FA CAMÍ"	20
5. CONCLUSIÓ	28
NOTES	30
QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ	32

«El carrusel de la política es mouria més aviat cap a l'esquerra
si girés segons la melodia de l'Evangeli»
(J.B. METZ, *Más allá de la religión burguesa*)

«Avui, un nen que mor de fam mor assassinat»
(Jean ZIEGLER, *El odio a Occidente*)

«Sis milions de nens moren anualment de fam»
(Agència EFE, 2004)

Aquest Quadern va ser redactat el març de 2011. Fets posteriors l'han confirmat i han estat la causa que hi hagi afegit algunes postil·les. Destaco aquesta data inicial perquè demostra que aquells esdeveniments només són conseqüència d'un procés que venia de molt abans.

José Ignacio González Faus, sj., és membre de l'àrea teològica de Cristianisme i Justícia.

INTERNET: www.cristianismeijusticia.net • Dibuix de la portada: Roger Torres • Imprès en paper i cartolina ecològics • Edita CRISTIANISME I JUSTÍCIA • Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona • tel: 93 317 23 38 • fax: 93 317 10 94 • info@fespinal.com • Imprimeix: Edicions Rondas S.L. • ISSN: 0214-6495 • ISBN: 84-9730-282-6 • Dipòsit legal: B-37.741-2011 • Desembre 2011

La Fundació Lluís Espinal li comunica que les vostres dades estan registrades a un fitxer de nom BDGACIJ, titularitat de la Fundació Lluís Espinal. Només es fan servir per a la gestió del servei que us proporcionem i per mantenir-vos informat de les nostres activitats. Podeu exercir els drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició dirigit-vos per escrit a Barcelona, c/ Roger de Llúria 13.

INTRODUCCIÓ: ARA DIC BLAT, ARA DIC ORDÍ

Per què costa tant ser d'esquerres? No hauria de ser fàcil i normal que un ciutadà amant de la llibertat, de la igualtat d'oportunitats, de l'auto-determinació dels pobles, de la redistribució de la renda i de l'equitat mostrés una elemental simpatia pels governs que posen en vigor aquests valors elementals? No és cert que els valors de qualsevol societat decent són precisament els de l'esquerra i no uns altres? El que és terrible és que no es pugui trobar cap resposta fàcil a aquesta pregunta. (Salvador Giner en *El Periódico*, 6 de març de 2011)

El setembre de 2007 vaig publicar a *La Vanguardia* un "rèquiem per les esquerres" del qual aquest Quadern en vol ser, ahora, confirmació i desenvolupament. Si parlo de naufragi (i no de crisi) no és per cap evocació electoral, sinó en record d'uns expressius versos de J. A. Valente: «*escribo desde un naufragio / escribo desde el presente*». Així està escrit aquest Quadern: des d'un present en el qual l'esquerra no només es troba en crisi, sinó que ha naufragat estrepitosament.

Interpretaré la paraula esquerra en sentit social i econòmic i no des de l'angle polític i cultural. Ambdós sentits de la paraula no coincideixen tot i que so-

vint vagin molt junts. Per això convé clarificar-los.

a) L'esquerra econòmica està preocupada per (i compromesa amb) la justícia social (la fi de la fam i de la misèria), i la supressió raonable de les iniquès desigualtats entre les persones. És a dir, tot allò que constitueix els drets primaris de l'ésser humà: alimentació, habitatge, salut i educació dignes. La dreta econòmica no és sensible a aquests valors o, en tot cas, els subordina totalment a l'eficiència. S'enganya defensant que, l'eficiència econòmica ja produirà mecànicament la satisfacció d'aquests drets primaris, i si això no s'esdevingués seria per culpa de les víctimes. Per

això defensa fermament un sistema econòmic tan eficient a l'hora de produir riqueses immenses com a l'hora de llençar a la cuneta munions de pobres.

b) En canvi, en el camp cultural i polític, l'esquerra pot tenir altres sentits i plantejar reivindicacions que afecten més els desitjos individuals propis que els drets aliens insatisfets (amb el risc de resultar a vegades lleugera o precipitada). Quan aquest sentit polític i cultural suplanta el significat econòmic, l'esquerra queda desfigurada en el que podríem anomenar pseudoesquerres o esquerres "de plàstic".

La dreta política, en canvi, presta més atenció a l'ordre i a l'esforç, tot i que molt sovint aquesta atenció no aspiri tant al bé dels individus com a la consolidació del sistema econòmic del qual n'és beneficiària.

En síntesi, la dreta defensa la total llibertat en economia i accepta el control del poder en els àmbits polític i cultural. Mentre que l'esquerra reclama el control socioeconòmic per part dels poders públics juntament amb una gran llibertat (a vegades descontrol) pel que fa als aspectes polítics i culturals. Aquella és més individualista en l'aspecte econòmic i més social en l'aspecte polític. L'altra al revés. Algú podria objectar que, en aquest camp, és propi de l'esquerra la tolerància, enfront del to inquisidor de les dretes que defensen les seves pròpies seguretats. Però la història de les esquerres desmenteix aquesta visió, ja que la indignació ètica està exposada a la temptació de la violència

(com mostren els mateixos salms bíblics).

Aquest aclariment terminològic permet comprendre que, en el camp polític i cultural, esquerra i dreta es necessiten i han de dialogar; i aquí es podria parlar d'un autèntic "centre" com la posició més ètica.¹ En canvi, en el terreny socioeconòmic no hi ha lloc per aquestes concessions, com no sigui per raons possibilistes i transitòries, ja que qualsevol concessió més enllà de retallar aspiracions personals afecta drets humans fonamentals. Per això, em sembla que la posició més ètica ha de ser la d'un centre polític i una esquerra socioeconòmica.

Així se'ns va perfilant l'estat de la qüestió: l'esquerra que ha entrat en crisi és l'esquerra econòmica. Aquesta crisi està molt relacionada amb el gir que ha donat l'esquerra cap a posicions merament polítiques i culturals, mentre acceptava les tesis de la dreta en el camp econòmic, si bé les suavitzava amb petites reformes (que, més que transformar, han contribuït a mantenir en peu aquesta dreta). Així, l'esquerra ha complert la cèlebre màxima del marquès de Lampedusa: «canviar-ho tot perquè res no canviï».

Aquest Quadern intentarà: 1) una descripció analítica d'aquesta crisi per, des d'aquesta, 2) tornar a les fonts d'identitat d'allò que anomenem "esquerra" i així 3) desemascarar falses identitats substitutives. Finalment, 4) buscar un indici, com a mínim, dels camins per sortir d'aquesta crisi.

1. SIMPTOMATOLOGIA DE LA CRISI

Punt de partida imprescindible per a comprendre la crisi de l'esquerra és un fet que resulta innegable: han fallat totes les revolucions. Sigui per culpa pròpia o aliena (com ara bloquejos, etc.), el fet és que sembla que només hagin produït PRIs² i *Aparatiks*, o dictadures de multimilionaris africans, és a dir, entitats més obsessionades en perpetuar-se al poder que en canviar la societat.

1.1. Un món sense remei?

Ja abans del fracàs de la revolució russa (que es podria justificar des de fora per la política armamentística dels EUA), hi va haver el de la revolució mexicana, avui ja centenària. *La Jornada* de México descrivia la situació d'aquell país com «anàloga a la que prevalia a finals de 1910: concentració de la riquesa a nivells insultants i amplitud dels retards socials; distorsions de la voluntat popular; negació de garanties bàsiques per l'autoritat; claudicació de la sobirania davant els interessos internacionals i un exèrcit oligàrquic, patrimonialista, tecnocràtic i insensible al poder polític»³.

I no és només que hagi fallat “un sistema”, o que l'altre el fes caure, sinó que tampoc les revolucions no van produir

el cèlebre “home nou” proclamat per Marx o el *Che* Guevara. Així, un sistema de dretes establert sobre la cobdícia va generar una malaltia mortal en el planeta terra, sense que l'esquerra fes res.⁴ Mentre el sistema d'esquerres que volia estar fundat sobre la superació de la cobdícia només va produir repressió i ganes de rescabalar-se quan es presentés la primera oportunitat.

Per això, la sensació de les esquerres avui no és que una determinada solució era equivocada o s'apliqués malament, sinó que el món no té solució. I no la té en allò que era la reivindicació fonamental de l'esquerra: fi de la pobresa, igualtat entre éssers humans, estructures econòmiques que unissin llibertat amb justícia i creació d'un món solidari. L'esquerra va pecar d'una ingenuïtat

desesperant respecte al que anomenem com a “pecat original” (o pecaminositat intrínseca a l’èsser humà). Un pecat que com ja vaig dir fa anys, l’esquerra desconeix i la dreta manipula en benefici propi.

De totes aquelles ingenuïtats ha nascut, doncs, avui un gran escepticisme.

1.2. Passions grans per a causes petites

D’un panorama semblant en brollen el desconcert, la retirada al propi egoisme, o la recerca de pseudoesquerres amb les quals consolar-se. La postmodernitat va proclamar la fi dels grans relats, la fi de les grans causes o paraules. Però, en contra del que hagués fet el mestre Il·luminat (el Buda), ningú ha proclamat la fi de la cobdícia. Es van acabar els grans relats i les grans paraules, però no les grans passions. Així es va gestant un ridícul al qual no deixem d’assistir avui: sons tons èpics i proclamacions delirants (de triomf o de venjança) s’apliquen a petites causes gairebé domèstiques: un error arbitral en un partit, o

una picabaralla lingüística a l’hora de retolar un anunci... I així, mentre la Modernitat ens va portar el desengany, la postmodernitat ens està portant al ridícul, sempre tan proper al que és sublim. No deixava de tenir raó J. Leclercq quan va escriure fa anys que l’èsser humà té passions d’absolut que aplica a tot el que té a mà: ja sigui les mides del seu barret o el cafè de cada matí...

Enmig d’aquest desconcert l’esquerra va creure que havia trobat un camí per a subsistir abandonant la seva autèntica identitat i buscant sucedanis que dissimulessin la seva traïció. A això vaig anomenar-ho fa temps “esquerres de plàstic”: perquè potser les flors de plàstic alegrin la vista de qui no pot tenir les autèntiques, fins arribar a enganyar-lo; però certament el seu olfacte no enganya. I en el camp de l’esquerra ha succeït quelcom de similar: hem mig aclucat els ulls enganyant-nos, però ha estat impossible enganyar alguns olfectes més fins.

Després analitzarem aquestes pseudoesquerres. Abans convé analitzar una mica més el que aquest pessimisme ha fet perdre a l’esquerra.

2. IDENTITAT DE L'ESQUERRA

És fals i inhumà el convenciment que ens han injectat que “no hi ha res a fer”. Davant aquest escepticisme postmodern convé proclamar que sempre hi ha coses a fer; no sabem fins on arribaran però es poden fer. Moltes veus avisen que la indiferència és avui el més gran dels nostres crims i la més hipòcrita de les nostres excuses. Stéphane Hessel, lluitador de la resistència francesa, presoner a Buchenwald i únic supervivent dels que van redactar la Declaració dels drets humans el 1948, argumenta que, d’haver pensat així, encara estaríem sota el nazisme...

2.1. Pressupòsit: “homes de poca fe”

En els evangelis, quan Jesús diu «la teva fe t’ha salvat», no es refereix a una fe en dogmes religiosos, sinó a la fe en què les coses poden canviar. Aquesta fe que reclamava Jesús mereix que avui sigui comentada per a nosaltres.

Si preguntéssim a persones cristianes quina és la paraula més esquerranosa de la Bíblia, probablement recorrrien a frases famoses i molt dures dels profetes d’Israel, o de la carta de Jaume: «No són els rics els qui us oprimeixen i us porten als tribunals? No són ells els qui injurien aquell bell nom que va ser invocat sobre vosaltres?... I vos-

altres, els rics, ploreu i gemegueu per les desgràcies que us cauran al damunt! Les vostres riqueses són podrides, s’han arnat els vostres vestits. El jornal que escatimàveu als qui us segaven els camps clama al cel, i el clam dels segadors ha arribat fins a les orelles del Senyor de l’univers» (2,5.6 i 5,1-4).

Doncs bé, segons la meua modesta opinió, molt més esquerranoses que aquestes frases tan radicals són unes altres del sermó de la muntanya que sonen d’una ingenuïtat tan poètica com impertinent: «no us preocupeu pel menjar ni pel vestit; mireu els ocells del cel com el vostre Pare celestial els alimenta, i mireu les flors del camp que ni Salomó

en tota la seva magnificència, no anava vestit com cap d'elles» (Mt 6,25ss).

Avui en dia ningú es creu aquestes frases. I amb raó. Però el seu poder interpel·lador no resideix en la seva credibilitat actual, sinó en què ens obliguen a preguntar si Jesús era un ignorant. Podem buscar distincions lingüístiques no inútils però sí insuficients: com ara que Jesús no diu que no ens ocupem del menjar i del vestit sinó que no ens en preocupem. Però el problema és que per a la majoria de persones aquests temes constitueixen no una sana ocupació sinó una aclaparadora i inevitable preocupació. La resposta, doncs, es queda curta.

Per una altra banda, la sensació d'inviabilitat que produeixen els consells despreocupats de Jesús, contrasta amb aquestes altres dades:

– La terra pot produir per a sustentar uns dotze mil milions de persones, segons dades de Nacions Unides. Avui la població n'ha més de sis mil milions.

– La terra, com deia Gandhi, pot satisfer les necessitats dels homes però mai no podrà satisfer tots els seus capricis.

– Cada any es destrueixen tones d'aliments, mantega, fruites, etc. Es destrueixen per raons "de mercat" i de preus, mentre milions d'éssers humans moren de fam cada any. No revela aquest contrast que quelcom molt seriós falla en la gestió de casa nostra?³ I a més un economista més aviat conservador com Keynes defensava que la nostra obsessió per la seguretat en el futur és la que priva

els altres de béns necessaris per a viure el present.

Què signifiquen, doncs, les paraules de Jesús en aquest context de contrastos?

Intencionadament, Mateu ha emmarcat aquestes paraules de Jesús entre dues frases que els altres evangelistes conserven en altres contextos. Les introdueix amb l'advertiment que no es pot servir incondicionalment dos senyors i, per tant, no es pot adorar Déu i el diner. I les tanca amb aquesta altra frase: «Busqueu primer el Regne de Déu i la justícia de Déu, i la resta de coses se us donarà de més a més» (Mt 6,33).

Tot recordant el sentit del culte en el cristianisme primitiu com ho va expressar Ireneu de Lió («la glòria de Déu és que l'home visqui»), podem parafrasejar la primera frase de Jesús d'aquesta forma tan accessible també als no creients: «no podeu servir l'home i el diner». Què significa, doncs, posar la frase sobre els lliris entre aquestes dues referències al servei de Déu i la seva justícia? Simplement: que si els homes adoren el Diner en comptes de Déu, i no busquen en primer lloc la justícia de Déu, resultarà impossible no obsessionar-se pel menjar o el vestit.

Déu va fer la terra fecunda per a tots els homes; això volen dir les paraules citades de Jesús. Però l'obra de Déu sempre queda encomanada a l'ésser humà, i aquesta administració humana és la que ha fet ridícules les paraules del Mestre. Els homes han servit el Diner en comptes de servir Déu (a qui només se serveix ajudant l'home), han buscat les seves pròpies cobdícies abans que la

justícia de Déu i, així, han convertit la terra en inhabitable. Fent una comparació que empraven els pares de l'Església: si en un teatre hi ha localitats per a tothom, però després vénen dos o tres ambiciosos i compren totes les localitats sense deixar entrar ningú, no es pot dir que el culpable d'aquesta falta de lloc sigui l'arquitecte...

Per tant, les paraules de Jesús posen en evidència que el sistema com gestionem la nostra casa comuna mereix ser subvertit de dalt a baix.

2.2. Irrenunciables per a una esquerra vertadera

Des d'aquesta convicció (que la terra, si la sabem tractar, és prou generosa i justa a l'hora de donar, i que som els homes els injustos per cobdiciosos), brolla una sèrie de demandes que dibuixen el perfil d'una esquerra vertadera.

2.2.1. La sensibilitat davant les víctimes

Aquest és el primer identificador de l'esquerra. Una sensibilitat en tres passos:

a) Més de la meitat d'habitants del planeta desnodrits, milions de morts de fam a l'any, milions de nens i de dones esclaus laboralment o sexualment, nens soldat o víctimes de les mines o del tràfic d'armes... en un planeta amb prou mitjans perquè això no succeeixi, constitueixen una crida prèvia a tota reflexió posterior, en un món on tals drames serien evitables i on els privilegiats es tranquil·litzen pensant que les víctimes ho són per culpa seva.⁶

b) Aquesta situació de les víctimes del planeta sempre té un factor econòmic important. Potser no serà l'únic però sempre estarà present. Per això, la sensibilitat ètica que qualla en la demanda de "justícia per a les víctimes" ha d'atendre inevitablement les estructures econòmiques del planeta, sense acontentar-se amb gestos assistencials com si les víctimes fossin conseqüència d'una catàstrofe natural: una sequera al Sahel o una central nuclear danyada per un terratrèmol... (i fins i tot en aquests casos, també hi ha un factor econòmic a l'origen).

c) Per això no es pot plantejar el problema de la justícia al món des del pressupòsit teòric d'una societat sense víctimes (com fan Rawls per una banda i Habermas per una altra). Una sensibilitat d'esquerres només pot pensar des de l'existència de mitja humanitat victimitzada.⁷ Per això la tendència a la igualtat entre tots els éssers humans es converteix avui en bandera d'una esquerra vertadera. No n'hi ha prou amb una declaració teòrica d'igualtat de drets si no s'hi afegeix un afany de suficiència econòmica per a satisfer aquests drets, que tenen un component econòmic essencial. Acontentar-se amb una mera igualtat en la llibertat, sense atendre els mitjans materials que possibiliten aquesta llibertat, és com col·locar dos homes en una cursa dient-los que ambdós parteixen del mateix lloc, han de recórrer la mateixa distància i tenen el mateix sòl sota els seus peus; però sense dir-los que un d'ells haurà de fer aquesta carrera amb una bola al peu o amb les mans lligades. El guanyador està cantat abans de començar.

Haver abandonat aquest ideal és per a mi la causa del naufragi de l'esquerra. Tot i que hàgim de cedir en el fet que la plena igualtat econòmica no sigui possible, ni potser tampoc desitjable perquè sempre intervenen en la praxi humana altres factors com mèrits i qualitat de serveis, és una meta que cal buscar asimptòticament perquè, si no és així, les desigualtats no pararan de créixer. La desigualtat no és immòbil: si no es contrau, s'expandeix.

I aquest tret central arrossega una sèrie de conseqüències que enumerarem.

2.2.2. *La fi no pot justificar els mitjans*

En economia, la fi mai no pot justificar els mitjans. Això seria servir el déu Diner, que, segons Jesús, fa impossible servir l'home. La pregunta decisiva per a un sistema econòmic no és com d'eficient resulta sinó amb quins mitjans aconseguix aquesta eficiència. Contra els qui pretenen que els arguments ètics “no són consideracions econòmiques”, Amartya Sen va sostenir que l'ètica és també un factor econòmic. L'esquerra va acabar per acceptar aquesta inversió de valors, esperant temps millors per a realitzar els seus ideals, com abans havia acceptat la violència com a mitjà per aconseguir una societat en pau, oblidant que la violència només engendra violència. Ja l'any 1930, J. Keynes escrivia aquestes paraules increïbles:

«Encara no ha arribat el temps de preferir el que és bo al que és útil... Durant uns cent anys haurem de fingir... que just és dolent i dolent és just: perquè el que és dolent és útil i el que és just no l'és. L'avarícia, la

cobdícia i la cautela han de ser els nostres déus encara durant una mica més de temps, ja que només aquestes ens poden treure del túnel de la necessitat i dur-nos a la llum del dia.»⁸

Sorprenen aquestes paraules per la seva ingenuïtat. Vuitanta anys després... estem igual o pitjor!, i seguirem així d'aquí a cent anys, perquè les nostres necessitats no tenen límit. Millor psicòleg va ser Voltaire quan va escriure a *Le Mondain* que «no hi ha res més necessari que el que és superflu». Keynes va parlar com els nens, la ingenuïtat dels quals els permet dir el que nosaltres ja no ens atrevim a dir: que el nostre sistema econòmic s'assenta sobre la cobdícia i la injustícia; i les seves grans paraules ètiques (servir el país, crear llocs de treball...) són només “anomenar just al dolent”. Això és el que va oblidar l'esquerra.

2.2.3. *Eficiència econòmica i repartiment equitatiu*

Urgeix buscar una gestió de la nostra “casa comuna” que equipari l'eficiència econòmica amb el repartiment equitatiu de la riquesa produïda. De no fer-ho, només produïrem «rics cada vegada més rics a costa de pobres cada vegada més pobres» (Joan Pau II). El que està fent el neoliberalisme imperant, és comparable al “camell” que aduitera la droga que ven, per poder vendre'n més i guanyar més en menys temps: sap que la seva acció pot costar la vida a més d'un consumidor; però pot argüir que “aquestes no són consideracions econòmiques”.

S'objecta a tot això que –per la teoria de “les engrunes”– quan s'aconsegueix que les taules dels rics estiguin plenes a vessar, alguna cosa cau per als pobres. Però aquesta teoria no passa de ser un manual de primers auxilis, que deixa greument ferida la possibilitat material de la llibertat. Una cosa és que els canvis cal fer-los a poc a poc i una altra que només podem canviar poc. No hi pot haver vertadera llibertat en un món amb diferències creixents entre els que tenen més i els que tenen menys.⁹ Ni en països en els quals les diferències entre els ingressos més baixos i més alts superen les dues-centes vegades.

A més, les crisis econòmiques serveixen per a fer més grans aquestes diferències, mentre que l'esquerra s'enganya pensant que “quan passi la crisi podrem tornar a ser socialistes”. Doncs no, quan passi la crisi, les dosis de justícia social que càpiguen dins del sistema seran inferiors a les que cabien abans.

(I notem: això mateix s'hagués produït després de la crisi del 29, de no haver estat per l'horror de la segona guerra mundial que ens va deixar estremits i disposats a portar-nos millor. Tot i que aquesta “bona conducta” no va ser universal ni en el temps ni en els seus destinataris. Necessitarem avui una altra tercera hecatombe mundial per a decidir-nos a ser una mica millors?)

2.2.4. Dret a un treball digne

Segons la Declaració de drets humans de 1948 (n. 23), tot ésser humà té dret a un treball digne. Per tant, si un sistema econòmic és intrínsecament incapaç de satisfer aquest dret tan primari, cal con-

cloure o que el sistema és injust o que aquella Declaració manca de vigència, i només va ser escrita per a invocar-la segons conveniències. És urgent optar en aquest dilema, ara que el treball es converteix en material de promeses electorals il·lusòries, que el consideren més com un regal que no com un dret. És doncs comprensible que Amartya Sen critiqui que mesurem l'índex de desenvolupament per “ingressos” i no per “satisfacció de drets”.

2.2.5. L'adoració del diner no dona la felicitat

Per si no n'hi hagués prou, l'adoració del diner tampoc no ha donat la felicitat als qui el tenen. El diner dona satisfaccions als dos instints més forts de l'ésser humà (el de la seguretat i el de ser considerat). Però la frase “dels rics també ploreu” no hauria de sonar només com una defensa del *status quo* econòmic sinó com una posada en evidència que el diner no aconsegueix realitzar humanament els qui el gaudeixen: els introdueix en una carrera esgotadora d'obsessions i de guerres i els embota humanament, amenaçant-los en convertir-los en inhumans. No faltava penetració humana a Teresa d'Àvila quan va escriure que «als rics, els seus fets els tenen encegats»¹⁰.

2.2.6. La guerra de tots contra tots

L'esquerra ha de saber que un sistema econòmic establert en exclusiva sobre la competitivitat acaba portant a la guerra de tots contra tots, i convertint l'home en “un llop per a l'home”. Aquesta és una de les raons que fan infeliços els

mateixos que en gaudeixen. La competitivitat és doncs un excel·lent condiment per amanir una tasca comuna; però com tots els condiments n'hi ha prou amb una dosi reduïda que dóna gust a l'aliment, però no el substitueix. Privilegiar la competitivitat és com alimentar-se només de sal, en comptes d'usarla només per assaonar els aliments.

2.2.7. L'esquerra és intrínsecament universal

Finalment, l'esquerra és intrínsecament universal: els éssers humans valen per éssers humans i no per ser "dels meus". Tot i que la mateixa eficàcia demana parcialitzar les gestions (igual que cada membre del cos humà té la seva tasca), aquesta localització no pot oblidar ni agredir el tot. Pretendre el desenvolupament i la prosperitat només per a mi i els meus, al marge (o fins i tot a costa) dels altres, és profundament reaccionari. El principi "pensar globalment i actuar localment" és essencial per a l'esquerra.

2.3. Conclusió: Economia i Ètica

Vista la vinculació entre ambdós conceptes, afegim ara que es tracta d'una ètica tant personal com estructural.

2.3.1. Ètica personal

En dos camps:

a) Sobrietat. Vaig dir fa temps que el desviament de l'esquerra va començar quan l'esposa d'un ministre socialista va afirmar que «també els socialistes tenim dret a estiuemar a Marbella». Cap

socialista no té aquest dret mentre hi hagi un sol ésser humà que no pugui estiuemar enlloc. Acceptar això pot no ser eficaç econòmicament, però és eficaç humanament.

A vegades s'insisteix en què els polítics d'esquerra no són polítics per interès de carrera personal sinó de servei social. Però, en plena crisi econòmica, vam veure també com parlamentaris europeus "d'esquerra" es negaven a deixar de viatjar com a VIPs.

b) Responsabilitat ciutadana. Si ens considerem consumidors i no ciutadans, la cosa pública s'enfonsarà en la seva gran amenaça: l'abús tant per part dels qui la gestionen com per part dels qui la gaudeixen. Aquesta consciència implica una seriosa educació que el nostre país és incapaç d'aconseguir, dividit entre els qui volen educació per a uns pocs però de gran qualitat, i educació per a tothom però que resulta ser d'escassa qualitat. Quina manca de responsabilitat ciutadana!

Finalment, aquesta mateixa ètica personal i humana condueix a buscar una:

2.3.2. Ètica estructural

Marx va cometre força errors sobretot en les seves prediccions. Però va encertar en algunes anàlisis, per exemple, que sense unes estructures econòmiques adequades, ni els oprimits es poden redimir ni els benestants poden mantenir la seva ètica personal. És inconcebible que els seus successors ho hagin oblidat. Amb la millor voluntat hem arribat a tenir governs o "socialismes almoiners" que, en temps de bo-

nança, donen almoines de quatre-cents euros o xecs-bebè, sense disminuir les diferències abismals entre els que tenen més i els que tenen menys. I és que aquestes diferències són considerades essencials en el nostre sistema, perquè tot rutlli. La qual cosa el torna a posar en evidència.

A l'arrel d'aquest oblit hi trobem la fe ingènua que l'esquerra tenia a mà la recepta per a un món millor, sense sotmetre-la a l'anàlisi i al rigor. I aquesta recepta no era tal: la mera planificació central no pot funcionar en sistemes de grans dimensions, ja que, tot i que es faci amb bona voluntat distributiva, manca de mil informacions i ofega una gamma immensa d'iniciatives.

Cuba ha acabat reconeixent que el seu sistema "no funciona". Calen les iniciatives privades, ja que enriqueixen les possibilitats d'acció; però han de ser reglamentades perquè si l'espontaneisme és arriscat i enriquidor, és també irresponsable, autodestructor i cruel. Mèrit de l'Església és haver proclamat el principi de subsidiarietat,¹¹ tot i que tingui el demèrit de no aplicar-se'l (d'aquí la seva crisi actual). Joan Pau II, a la *Laborem Exercens*, va insinuar la via d'una planificació però descentralitzada i amb "autonomies"¹²: de forma que els ciutadans puguin participar en la gestió de la despesa pública.

L'estat pot recórrer a la iniciativa privada, evidentment! Però a una iniciativa que no busqui un enriquiment desmesurat, sinó el que ella mateixa proclama quan s'autojustifica: servir el país i crear llocs de treball. Si busca això acceptarà que l'estat imposi limitacions als seus beneficis, per atendre

de debò les altres dues finalitats proclamades (servei al país i dret al treball). Keynes, que no era cap socialista, exigia polítiques estatals que limitessin la cobdícia individual com a únic camí d'evitar crisis. Qui no accepti aquestes condicions, qui promogui una iniciativa "privada i predatòria", millor que renunciï a aquestes pretensions i deixi espai per a altres a l'hora de servir el bé públic. La desigualtat ha de ser combatuda, perquè el mal repartiment econòmic porta a arbitriarietats en els altres camps.

Com a exemple d'això, mirem el camp penal. Bona part dels qui poblen les nostres presons hi estan no per haver delinquit sinó per delinquir sent pobres. El noi que, sense ser drogoaddicte, va acceptar passar droga perquè necessitava diners i va ser enxampat, pot afrontar anys de presó per un delicte "contra la salut pública" (que és la salut dels més rics) i degradar-se així en una presó que rara vegada habiten els que són causes últimes de la injustícia. Presons que van abandonar el seu primer intent regenerador (més que venjador) sense que s'hagués obert encara la possibilitat de substituir algunes d'aquestes penes absurdes de presó per serveis en benefici de la comunitat.

2.3.3. Estructura de pecat

La recerca d'una justícia estructural no es fa per raons tècniques, sinó perquè existeixen "Estructures de pecat" (Joan Pau II). Aquesta manca d'ètica en les estructures econòmiques és la matriu del nostre sistema i això semblen haver-ho oblidat les esquerres, que van acabar acceptant espolis i desigualtats a canvi

de mínims suficients per a la majoria. Vivim en una economia violenta, la innegable i espectacular eficiència de la qual es funda en la reducció al màxim dels anomenats “costos laborals” (salaris injustos, acomiadament barat, seguretats mínimes...): el que D. Cohen ha anomenat acertadament «la prosperitat del mal»¹³. El sistema necessita reduir al mínim els llocs de treball i crear un “exèrcit de reserva” que permeti dir a l’hora del contracte: “això és el que hi ha, si no t’agrada tinc uns quants centenars esperant...”. Els costos laborals són inversament proporcionals als patiments “personals” i això no ho vol veure el sistema, que mira cap a una altra banda. Fa més de cent anys que Lleó XIII va qualificar aquestes formes d’actuar com «una violència contra la qual la justícia protesta»¹⁴.

L’ambició del sistema és insaciable. I, després d’aquesta primera victòria, busca no ja reduir al màxim sinó suprimir del tot els costos laborals, fent que el diner produeixi riquesa per si sol, sense cap col·laboració del treball. Si mai es compleix el refrany que “l’avarícia trenca el sac” (com va succeir amb les hipoteques escombraria i els NIN-JAS), qui “sargiran” el sac estripat no seran els beneficiaris del sistema sinó les seves víctimes: el diner públic evitarà que s’enfonsi la barca dels qui la van sobrecarregar amb diner privat... Una altra violència contra la qual la justícia protesta.¹⁵

I és que el diner pot ser ocasió de riquesa però no pot ser causa d’ella com si fos fecund per si sol. El diner és com la finestra que, en obrir-la, deixa entrar

la llum del sol; però de cap manera és el sol que il·lumina.¹⁶

2.4. Apèndix: per què?

Tant la fe en el canvi possible, amb que obríem aquest capítol, com l’ètica del canvi, necessiten un fonament que l’esquerra no sembla tenir. Abans predominava la convicció que el canvi del sistema era imminent i estava garantit per les mateixes estructures de la matèria. Va ser la gran superstició de K. Marx que va cegar molts dels seus seguidors i que ja no se sosté. Avui cal lluitar sense saber què se n’espera, però creient que la causa té valor per si mateixa, que la meta és el camí, igual que la utopia consisteix en caminar cap a la utopia. Esperant que la batalla sigui fecunda, però acceptant que aquesta fecunditat nosaltres no l’arribarem a veure.¹⁷

Tot això em porta a buscar on es fonamenta aquesta actitud. Habermas, el gran “guru” del moment, suggereix des de fa temps, que sense Déu a l’esquerra li manca el punt de suport per a moure el món: perquè pretendre «mantenir un sentit incondicional sense Déu, és cosa vana»¹⁸. No diem això com un avantatge per als creients, sinó com una responsabilitat més gran: perquè Jesús declarava que el que és important no és dir “Senyor, Senyor”, sinó “complir la voluntat del Pare”. I no és el mateix una persona sense Déu que una cultura sense Déu, ja que tot i que, lògicament, la cultura ambiental condiona les conductes personals, també és cert que les persones acostumen a ser millors que la seva cultura i poden intuir a nivell pràc-

tic la validesa de determinades conductes per a les quals potser la seva cultura no subministra motius teòrics. Per això, sovint n'hi ha prou amb exposar-se seriosament a l'impacte de les víctimes, que és precisament el que Habermas no aconseguix fer. L'escena evangèlica del judici final (Mt 25,31ss) mostra que els que van obrar bé no coneixien Déu.

Malgrat tot, cal reconèixer que Habermas no està sol en la seva tesi. Gairebé més forta és l'afirmació de M. Horkheimer (agnòstic també): «la política [i si diguéssim l'economia?] que no contingui teologia, tot i que sigui de manera molt poc conscient, no deixarà de ser a fi de comptes un negoci, per molt hàbil que aquest sigui»¹⁹. Abans d'ell, W. Benjamin o T. Adorno, amb la seva necessitat de pensar les coses “messiànicament” o “des de la redempció”, i, entre nosaltres, J. Muguerza, amb la seva insistència en la necessitat del que ell s'atreveix a anomenar «una superstició humanitària»²⁰, marquen un camí decisiu per a la identitat de l'esquerra, el naufragi de la qual no es déu pròpiament a la pèrdua de fe religiosa sinó a la pèrdua d'aquella fe “messiànica” (malgrat els riscos i matisos que els mateixos evangelis introdueixen en la idea de messianisme).

Per això convé distingir entre “funcionaments” i “fonaments”: els éssers humans sovint actuem desbordant els fonaments racionals que tindriem per al nostre actuar, precisament perquè no som només raó.

En conclusió, aquesta identitat de l'esquerra, juntament amb l'amenaça ecològica evocada al final del Quadern, permeten comprendre la raó d'Ignacio Ellacuría quan parlava d'una “civilització de la pobresa” com a única sortida per al nostre món. Acostumo a endolcir aquesta expressió parlant d'una civilització “de la sobrietat compartida”. Però en qualsevol cas, ser d'esquerres avui suposa acceptar que el nostre món desenvolupat ha de baixar dels seus nivells de riquesa (que no són realment nivells “de vida”). No acceptar-ho és l'arrel del desconcert i la crisi de l'esquerra. Per això em permeto recordar que, a la Bíblia, l'abundància és un do de Déu només quan és abundància per a tothom: així la frase del profeta Isaïes (25,6) «En aquesta muntanya, el Senyor de l'univers oferirà a tots els pobles un banquet de plats gustosos i de vins selectes», en què hi fa constar expressament que es tracta d'un oferiment «a tots els pobles». Mentre que la riquesa (com a abundància privatitzada) és una maledicció de Déu.

3. ESQUERRES DE PLÀSTIC

El lector es pot saltar aquest capítol. Però voldria evocar, amb to d'humor, reposat i d'entreacte, algunes disfresses amb les quals l'esquerra busca tranquil·litzar-se a la vegada que es traeix. No desautoritzo tots els punts de l'enumeració que segueix; alguns són legítims i altres importants. Només sostinc que, o no són d'esquerres, o pertanyen al que abans he qualificat com a "esquerra barata" (parodiant l'expressió de Bonhoeffer sobre "la gràcia barata"), ja que efectuen un desplaçament del que en la introducció qualificàvem com a "esquerra econòmica" cap a altres camps menys clars.

3.1. "Dones a punt... ¡d'un atac de sous!"

Lloable l'afany de Zapatero per la igualtat d'homes i dones en els càrrecs polítics. Però discutible l'aconterar-se amb això, és a dir, posant tot el seu afany en una paritat matemàtica (que només afectarà unes poques dones), sense legislar sobre la igualtat de salaris per a ambdós gèneres la qual cosa n'afectaria a moltes més (les diferències arriben fins al 25%!). És dolent que un símbol igualitari freni la vertadera igualtat en comptes de promoure-la. Seria més d'esquerres reduir la desigualtat entre el banquer amb un *bo* de 25 milions d'euros

i el pobre aturat al qual se li acaben fins i tot els 450 euros.

3.2. Fonamentalismes laïcistes

«Quan l'esquerra perd el nord, no pot resistir la temptació de menjar capellans», escrivia a *La Vanguardia* (19 d'agost de 2011) el "seny" il·lustrat d'Antoni Puigverd. Descuidant les tasques més importants delineades en el segon capítol, moltes esquerres semblen consolar-se tractant d'acabar amb tot vestigi religiós en l'estructuració de la societat, amb un ímpetu digne de millor causa. Amb això potser eliminin "la re-

ligiositat” però no acabaran amb la superstició a la qual tan proclius som els éssers humans, i que només troba l’antidot en una fe autèntica.

Evidentment, les religions han fallat sovint i tenen una part criminal en la seva història. Però van ser precisament homes creients (com Jesús o Pau de Tars) els qui es van mostrar més lúcids en la denúncia d’aquesta temptació de les religions. Temptació no exclusiva d’aquestes sinó pròpia de l’ésser humà quan desitja viure per a alguna causa que valgui la pena.

No qüestionem ara les culpes o els errors de l’Església, sinó la reacció davant aquests errors. Perquè alguns laïcismes per la seva forma de comportar-se es posen a l’alçada del pitjor de l’Església: com aquelles dretes que, apel·lant l’estalinisme, satanitzaven tota pretensió socialista.

3.3. “L’aprenent de bruixot”

Així es titula una breu peça musical de P. Dukas. Basada en una narració de Goethe, l’autor francès aconsegueix convertir la melodia en amenaça, pel seu caràcter insistent i accelerat amb notes que acaben formant una espècie de bucle del qual semblen no poder escapar. En aquest sentit vaig parlar de l’“imperatiu tecnològic” com un dels grans embolics de la nostra civilització: allò que és pot fer, es converteix en obligatori, ha de fer-se a qualsevol preu, sense atendre altres consideracions humanes.²¹

La tècnica, que hauria d’estar al servei de l’home, acaba posant l’home al

seu servei, originant la tecnocràcia que, unida a la pseudocràcia (o poder de la falsedat) típica dels mostres mitjans de comunicació, amenacen seriosament les nostres democràcies. La tècnica devora tots els valors: uns els “tecnifica”, altres els elimina.²²

Aconseguiran les xarxes socials, *Twitter*, *Facebook* i altres, obrir un forat en aquesta nova dictadura, com el van obrir a moltes dictadures islàmiques? Tant de bo. Aquí només importa assenyalar que la tècnica tampoc no és intrínsecament d’esquerres i que l’esquerra ha caigut també majoritàriament en aquesta “tecnolatria”, erigint el progrés tècnic en única forma possible de progrés a la qual ha sacrificat les grans causes humanes de la fam, la misèria, la sanitat universal i la justícia social. És destacable la poca atenció dedicada per les esquerres a profetes com Jacques Ellul que ha sigut, dins de l’esquerra, un dels grans debelladors de l’esclavitud de l’home al sistema tècnic.²³

Tot això no desmereix la gran estima que tenim per la tècnica: només reivindiquem que hi ha valors superiors. La tècnica ha d’estar al servei de les necessitats més primàries de l’home i no al servei del refinament i de la seva pròpia pressa. Dretes i esquerres han caigut aquí en la mateixa rendició inhumana.

3.4. L’esquerra “de cintura cap avall”

El llibertinatge sexual tampoc no és d’esquerres. Molt abans que l’esquerra el reivindicés l’havien practicat monarques i fins i tot algun papa. No abor-

daria aquest punt si no impliqués el tema de l'avortament: es pot ser anti-avortista convençut, i no per això oposar-se a què un estat laic penalitzi o empresoni qualsevol dona que hagi avortat, ja que les circumstàncies de la vida són a vegades d'una complexitat enorme. Però això no significa que l'"avortament lliure i gratuït" sigui un autèntic crit d'esquerres, ja que nega el dret a ser persona als qui estan indefensament destinats a ser-ho.

3.5. "Una, gran i lliure?"

Els nacionalismes pertanyen al camp dels sentiments on és fàcil ferir, la qual cosa no voldria. Aquest camp es difícil regular-lo per la raó, ja que la nostra raó, malgrat la seva pretensió d'universalitat, està enormement situada i condicionada pel lloc on és. Cal apel·lar aleshores a l'ètica i al respecte a l'altre. Però això dificulta encara més les coses.

Tornant al nostre tema, sembla innegable el caràcter profundament conservador del patriotisme hispànic. Als EUA el sentiment més nacionalista l'esgrimeix i l'utilitza l'anomenat *Tea Party*. A Anglaterra succeeix el mateix amb els conservadors, que són, alhora, els més hostils a la Unió Europea... Els nacionalismes perifèrics poden pensar que això no els afecta. Però crec que és simplement perquè no tenen estat. La defensa d'evidències com l'estat palestí i l'autodeterminació del Sàhara trobarà més ressonància en ells. Però si tinguessin estat i haguessin de pagar els preus que això implica, la seva solidaritat es refredaria.

L'única conclusió que intento treure de tot això és que no s'ha de tranquil·litzar la consciència esquerranosa amb sentiments nacionalistes. Després hi haurien altres reflexions que ja desborden el nostre tema i van en aquestes direccions.

– No oblidar l'avís de J. Nabert sobre els patriotismes: la seva tendència irrefrenable a «utilitzar el nosaltres com una forma d'engrandiment del jo»²⁴. És la nostra necessitat personal de reconeixement i autoafirmació la que tendeix a crear aquests mites.

– No oblidar un altre tret fonamental de la psicologia humana: hi ha persones que tenen la virtut de tornar amable tot allò que estimen. Hi ha altres que estimen les seves coses de tal manera que tenen la desgràcia de fer-les avorribles als altres.

– Saber que només hi ha possibilitat d'entendre's quan es pensa també en el patiment de l'altre (no quan se li vol causar un patiment per merescut que ens sembli). És la lliçó del drama iugoslau que no hauríem d'oblidar: tothom va pensar només en el seu propi dolor no pas en el de l'altre.

– Atrevir-se a examinar fredament com ens veuen els altres i preguntar per què, sense pressuposar que el que vegin de negatiu en nosaltres és degut al menyspreu que ens tenen. C. Jung explica que tots tenim un "personatge" (la imatge ideal que ens fem de nosaltres mateixos i voldríem donar als altres); però a aquest personatge l'acompanya sempre una

“ombra” (el que no podem veure de nosaltres mateixos i els altres sí que veuen). Això ens porta a sentir-nos víctimes o incompresos de forma falsa o exagerada, i a incorporar aquesta condició al nostre personatge. La qual cosa crea una indignació que ens permet ja creure'ns revolucionaris o d'esquerres. De tota manera aquesta no és la indignació dels “indignats” del 15M.

En resum, sigui vostè nacionalista si vol, però no tranquil·litzi amb això la seva consciència d'esquerres.

3.6. El *bon nom* de l'esquerra

En un món on una empresa imposa als seus treballadors deu hores de treball amb vuit a la cadena de muntatge sense menjar i hores extraordinàries obligatòries, mentre el seu administrador guanya a l'any 4 milions d'euros (més que tots els treballadors junts), amén de beneficis en *stock options* i impostos pagats a Suïssa i no al seu país,²⁵ en un món amb 900 milions de famolencs i 1500 milions d'obesos... en un món així no es pot substituir l'esquerra difícil i vertaderament important des del

punt de vista humà, per una sèrie de succedanis. Tanmateix, alguna cosa podem aprendre dels anteriors intents fallits: també pertany a l'autèntica esquerra el màxim possible de tolerància i el mínim indispensable de violència²⁶ per a defensar els altres. I en absència d'aquests valors els extrems acaben per tocar-se: tant l'extrema dreta com l'extrema esquerra.

Acabo evocant que la designació d'esquerres al·ludeix a la major dificultat de la meta: fer les coses amb la mà dreta és el més fàcil (excepte si som esquerrans). Potser per això els grecs anomenen l'esquerra “bon nom” (*euhōnimos*)²⁷. Tanquem doncs aquest entreacte subratllant l'horitzó fonamental d'una ètica d'esquerres (similar al doble primer manament de l'evangeli): estimar les víctimes d'aquesta terra sobre totes les coses. Com evoquen aquests preciosos versos d'una poetessa brasilera:

*«Moro num lugar chamado globo terrestre / Onde se chora mais / Que o volumen das aguas denominadas mar / Para onde levam os rios outro tanto de lágrimas / Aqui se passa fome. Aqui se odeia...»*²⁸

4. "CAMINANT ES FA CAMÍ"

«Milers de persones van morir i la salut d'unes 100.000 encara en pateix les seqüeles. Tot i que els sobrevivents van intentar obtenir justícia a través de tribunals de l'Índia i els EUA, un quart de segle després les mesures de rehabilitació disten molt de ser adequades i en cap moment no s'han exigit responsabilitats a ningú per la fuga o les seves conseqüències... Els intents de garantir justícia es malbaraten degut a sistemes judicials ineficaços, manca d'accés a la informació, intromissió de les empreses en els sistemes reguladors i jurídics, corrupció i poderoses aliances entre empreses i estats.»

«Cal un esforç comparable [al de la Declaració dels drets de l'home] per a generar la mateixa energia dedicada a la creació de la Cort Penal Internacional i els mecanismes internacionals de justícia, en aquesta ocasió destinada a incorporar més rendició de comptes en un ordre econòmic i polític mundial que no té en compte els drets humans.»

Amnistia Internacional 2010,
informe recordant el 25è aniversari de la catàstrofe
química de *Union Carbide* a Bhopal (Índia).

Fixeu-vos en la darrera frase. Davant un ordre socioeconòmic que trepitja els drets humans i se n'amaga, i tot i saber amb realisme que «caminant es fa camí», sembla que la tasca identificadora i vivificadora de l'esquerra consistiria en intentar canviar la barbàrie del nostre món. Ja sigui per indignació (si ens queda una miqueta d'humanitat) o sinó

almenys per por. Indignació i por seran el primer i l'últim punt dels passos que enumerarem.

4.1. "Indigneu-vos" (Hessel)

Hi ha sensibilitats dignes de respecte que es posen malaltes quan miren la brutalitat del nostre món. Val la pena re-

cordar-los la benaurança de l'evangelista Mateu: «benaurats els qui reaccionen amb aflicció davant el dolor d'aquest món». I recomanar-los que no tanquin els ulls davant aquests espectacles. Si fa mal, cal que intentin convertir la seva afectació en indignació. Del contrari seran com la noia que volia ser infermera per a ajudar els altres però, en no poder suportar la visió de la sang, va haver d'abandonar la carrera i la seva vocació d'ajuda.

La indignació no és ni ira, ni odi, ni violència... És la reacció que sorgeix espontàniament quan t'apropes de cor als exclosos de la terra i veus com són tractats. Els qui pretenen que l'Església es dediqui només a la caritat i no a la lluita per la justícia, posen en evidència una notable manca de caritat, ja que la caritat vertadera sempre condueix a la fam de justícia²⁹. Si no tanquem els ulls davant la barbàrie del nostre món, aleshores la indignació i el dolor (i la indignació pel dolor) ens posaran alerta, i ens faran comprendre que cal sortir d'allà com sigui. És possible fer-ho si mantenim una "fe indignada", configurada per la solidaritat, que ens ajudarà a treballar "amb temor i tremolor" (com recomanava sant Pau) per no malmetre el nostre treball, però també amb obstinació i empena. Sense buscar el cel a la terra, però tractant sempre de passar de l'humà maltractat a allò que Paulo Freire va anomenar "l'inèdit viable".

Així anirem descobrint que aquesta forma de viure és la que més sentit i plenitud dóna a les nostres vides, malgrat les ferides que ens imposa suportar. I en la mesura en què siguem molts els afligits i indignats, tot serà més fàcil.

Aquest va ser el significat del moviment del 15M. És comprensible que siguin criticats per una dreta que se sent tan còmoda amb la nostra "democràcia irreal" com els franquistes ho estaven amb la democràcia orgànica del dictador. I és també dubtós que les esquerres puguin capitalitzar res del moviment, perquè també han estat severament criticades per l'abdicació que han fet dels grans valors democràtics en benefici propi (cas de la llei electoral per exemple).

4.2. Mundialisme

Un dels motius més seriosos que tenim avui per a indignar-nos és la següent Declaració que va adoptar l'Assemblea General de les Nacions Unides fa gairebé quaranta anys, i que no convé oblidar:

«Havent convocat un període extraordinari... per a estudiar i considerar les dificultats econòmiques amb què s'enfronta la comunitat internacional, tenint present l'esperit, els propòsits i els principis de la carta de les N.U. de promoure el progrés econòmic i social de tots els pobles, proclamem solemnement la nostra determinació comuna de treballar amb urgència per l'establiment d'un nou ordre internacional basat en l'equitat, la igualtat, la sobirania, l'interès comú i la cooperació de tots els estats..., que permeti corregir les desigualtats i reparar les injustícies actuals, eliminar les disparitats entre els països desenvolupats i garantir a les generacions presents i futures un desenvolupament econòmic i social

que es vagi accelerant en la pau i la justícia.»

El que indigna d'aquesta declaració no és el seu contingut, naturalment, sinó que, havent estat aprovada per cent vint vots a favor i només sis en contra (més deu abstencions), no hagi servit absolutament per a res. O pitjor, ha donat pas a un ordre econòmic literalment contrari al que proclamava, i que ridiculitza "l'esperit i els propòsits de la carta de les NN.UU.".

La raó d'aquesta contradicció es percep de seguida: van votar en contra els Estats Units, Alemanya (occidental), la Gran Bretanya, Bèlgica, Dinamarca i Luxemburg. Es van abstenir Àustria, Canadà, Espanya, França, Holanda, Irlanda, Israel, Itàlia, Japó i Noruega. És a dir, tot el món ric es va oposar a aquesta resolució i, essent una minoria destacada, ha aconseguit impedir la seva posada en pràctica. Paradoxalment, aquest mateix món ric no es cansa d'apel·lar l'autoritat de les Nacions Unides quan li interessa envair un país per provar les seves armes o assegurar el proveïment del seu petroli. Aleshores parla de "coalició internacional" oblidant que molt més internacional era la coalició que va votar l'any 1974 la citada declaració. I no és que siguem uns malvats: en general els éssers humans som més bones persones que una altra cosa. Succeeix com diu el refranyer castellà que «entre Déu i el Diner, el segon és el primer» (o entre l'home i el diner, si el lector no és creient).

Més enllà de la nostra hipocresia, la importància d'aquell decret deriva del caràcter mundial del seu plantejament.

L'esquerra va oblidar massa aviat l'encertada observació de K. Marx: és impossible la revolució a un sol país. I en el nostre món globalitzat encara menys. Aquest oblit ha portat a simples reivindicacions particulars que converteixen les revolucions en un galliner de reivindicacions individuals i insolidàries.

Per això són urgents metes globals, sense les quals no és possible avançar: un món sense aquella OMS, que treballa només a favor de les companyies farmacèutiques, a costa de la butxaca i la salut dels ciutadans menys afavorits (recordem el bluf de la grip A). Un món sense una OMC que treballa només en favor de les multinacionals i els països més rics contra els camperols dels països més pobres. Un món sense l'FMI i el BM que treballen només en favor de les elits de cada país i de l'ultraliberalisme més radical, condemnant gairebé tota la població dels països pobres a l'exclusió alimentària, sanitària i educativa.³⁰ Un món sense una Unió Europea que posa com a obligatòries totes les pràctiques que afecten l'ortodòxia econòmica, però només com a recomanacions les que toquen la justícia social. I un món amb una altra ONU sense veto dels poderosos, que no sigui una imatge "virtual", o un lleó de paper per regnar en una selva d'autèntiques feres.

4.3. Informacions alternatives

Els nostres Mitjans de Comunicació Social constitueixen el fre més important a aquesta indignació que hauria de ser punt de partida per al canvi. Convertits en esclaus del diner, han perdut llibertat i radicalitat: *El País* o *La Razón* són tots

dos diaris de dretes, que només difereixen (això sí de manera furibunda) en algunes qüestions relacionades amb el que abans he anomenat esquerres de plàstic. La fam, la justícia social, la igualtat... quasi no tenen cabuda en els MCS, malgrat incidir en la vida de tantes persones; o la tenen a hores en què dorm la immensa majoria de la població. Els milers de morts de fam quotidians (nens entre ells) són molt menys notícia que si un Casillas o un Piqué es veuen o no es veuen, s'ajunten o se separen, s'embarassen o es desembarassen amb les seves respectives parelles. Menys notícia que les qualificacions d'agències incontrolades (pagades a vegades pels grans poders econòmics), les quals poden enfonsar un país afirmant que "no és fiable", quan havien declarat l'absoluta fiabilitat de Lehman Brothers dies abans que s'enfonsés.

Els MCS s'excusen al·legant que "això és el que vol el públic". Manera neta de dir que això proporciona guanys enormes. Obliden el vell ensenyament de H. Marcusse: el públic necessita el que se li fa necessitar.³¹ Els nostres mitjans actuen com si creguessin en aquella "majoria silenciosa" en la qual s'emparava el president Nixon per a justificar la seva pèssima política. Fins que una oportunitat, com la que *Twitter* o *Facebook* va obrir fa poc a Tunísia o a Egipte, ens permet comprendre que més que majories silencioses el que existeix són majories silenciades.

Posats a somiar, em pregunto què passaria si un milió d'aturats es concentrassin silenciosos davant l'edifici de Presidència del govern o davant les seus dels nostres grans bancs i les nostres pe-

tites multinacionals, i es quedessin allà dia rere dia sense més armes que unes pancartes en les que es llegissin coses com "no tenim ingressos"; "tenim dret a un treball digne" ...

4.4. Investigació econòmica, no crematística

És a dir, posar en acció el que demanava el decret citat de les Nacions Unides: «estudiar i considerar» no només per a gestionar una economia injusta sinó per a sanar-la o canviar-la. «Hem examinat l'economia actual i l'hem trobada plena de vicis gravíssims» escrivia Pius XI ja fa setanta anys.³² Tot i reconeixent que a vegades els papes s'equivoquen, el problema és que, quan encerten, se'ls fa encara menys cas.

Ja fa segles, Aristòtil va distingir entre economia i crematística: la primera és l'art de gestionar el que hi ha i el que es pot produir ("administració de la casa" és la traducció etimològica de la paraula economia); la segona és l'art d'enriquir-se com sigui.³³ Doncs bé, el que s'ensenya a quasi totes les nostres escoles d'economia és en realitat crematística pura i dura. És el "vici gravíssim" que denunciava Pius XI. «Les farmacèutiques no estan interessades en curar-lo sinó en treure-li els diners», deia a *La Vanguardia* el premi Nobel de medicina Richard Roberts,³⁴ com els bancs no estan interessats en promocionar-lo a vostè sinó en treure-li els quartos. Un antic empleat d'una banca d'inversió explica com un director administratiu atreia els possibles candidats amb la seductora promesa d'arribar a ser "rics com porcs grunyidors"³⁵... Ja Jesús de

Natzaret denunciava els escribes que no estaven interessats en resar per les vídues sinó en treure'ls els diners.

Si l'economia té una malaltia greu, s'imposa el que recomanava el citat decret de l'ONU: "treballar amb urgència" buscant mesures que puguin de mica en mica portar a una transició. Reconeixent el que ja s'ha treballat, que és més del que sembla, però reconeixent també que, per més que de tant en tant s'atorgui un premi Nobel a algun dissident de països de l'Est, hi ha tan poca probabilitat que un dissident occidental (Noam Chomsky, per exemple) s'emporti un Nobel com que el Vaticà canonitzi Monsenyor Romero...

Per maldat? No. Simplement perquè, com va escriure F. Engels, «no es pensa el mateix des d'una cabana que des d'un palau». Aquest advertiment val per a totes les ciències humanes i, per tant, també per a l'economia, que és una ciència humana i no un saber matemàtic, per moltes matemàtiques que utilitzi. Una economia feta "des de la cabana", o des de les víctimes del nostre sistema, ens permetria captar les seves contradiccions econòmiques (no només culturals). Com la contradicció que per una banda ens prediquin austeritat mentre, per una altra, ens diuen que hem de consumir més per sortir de la crisi i activar l'economia. En què quedem?

Aquests límits de la nostra raó desemmascaren l'engany tants cops latent en el mateix vocabulari de les ciències econòmiques. Per exemple, la famosa "mà invisible" del mercat, de la qual se'n diu que quan se la respecta ho acaba arreglant tot, sense necessitat de cap

intervenció. El botiguer del qual parlava Adam Smith quan va encunyar aquella frase en un exemple ja famós, podia ser egoista i estava interessat en el seus diners. Però, per les dimensions reduïdes d'una relació personal, sabia que només ho aconseguiria si em tractava molt bé i s'esmerava en fer-ho. En canvi, amb la universalització dels intercanvis, les transaccions cobren una dimensió inabastable i en aquestes les persones concretes es converteixen en actors abstractes i impersonals on ja no hi ha cap contrapès personal que freni l'ambició. En un diàleg de tu a tu hi podia haver mà invisible perquè hi havia rostres visibles; però en la relació anònima només hi ha mà atracadora: com en els exemples citats de les farmacèutiques o dels bancs.

D'aquesta forma, el neoliberalisme s'estructura sobre el pitjor de la nostra pasta humana. Per això, avui més que mai, no tot pot ser objecte de mercadeig. Ni la política pot ser una mera funció de l'economia sinó exactament al revés: l'economia ha de ser una funció de la política.

4.5. Lluita de classes?

Gairebé de forma consecutiva (19 i 21 de juny de 2011), el llavors president de Grècia va declarar que les mesures imposades al seu país eren cruels i *injustes*, però *necessàries*. I el comissari econòmic de la UE va declarar que Espanya estava "fent els deures" però s'exposava a ser tractada *injustament*. Si preguntem qui imposa aquestes injustícies o aquests deures cruels, ens diuen: els mercats.

Tal resposta és un reconeixement exprés d'allò que Marx va anomenar des-encertadament «lluïta de classes». Des-encertadament perquè la paraula lluita sembla situar la violència en aquells qui són les seves víctimes i no els seus agents. El que existeix és una “agressió” fàcil d'explicar: entre els dos factors que determinen la producció –capital i treball– no hi ha un repartiment equitatiu de les càrregues sinó que el capital té primacia sobre el treball quan en realitat hauria de ser al revés.³⁶

Aquesta primacia del capital encara es podia entendre quan el capital era la terra: perquè la terra és fecunda per naturalesa, tot i que necessiti ser treballada. Però resulta injusta quan el capital és el diner, perquè aquest no és fecund de per si, com ja hem dit abans.

Capital, treball o mercats són paraules abstractes que dissimulen allò que designen: éssers humans concrets iguals en dignitat. El que es dona en realitat és un primacia dels capitalistes sobre els treballadors i després (quan bona part de l'economia és més financera que productiva) una agressió dels mercaders sobre els ciutadans. Aquesta agressió és la que fa necessàries les crueltats que suporten els grecs, i pot fer insuficients els sacrificis dels espanyols...

A això Marx ho hauria hagut d'anomenar “agressió de classes”, no lluita. No ha de semblar que la culpa sigui d'aquells que tracten de defensar-se d'una agressió, presentant com a innocents els agressors. Aquesta agressió injusta és la que fa immoral i cruel el nostre sistema econòmic, per molt que tot plegat tingui l'aparença d'una eficiència enlluerna-

dora. Com va poder l'esquerra oblidar això?

4.6. *Topless de guanyats?*

Dèiem en acabar la primera part que el nostre món desenvolupat ha de baixar els seus nivells de riquesa, que, sovint, són només nivells de desvergonyiment. No obstant això, sentim a vegades notícies sobre bonificacions de vint-i-cinc milions d'euros per al director d'una caixa, o jubilacions de dos milions per a ex directors d'algun banc. Notícies que es donen sense cap indignació, amb la mateixa neutralitat amb la qual es pot dir que la grossa de la loteria ha caigut a... Alacant. Però són notícies d'autèntics crims morals tot i que no siguin delictes jurídics.

La doctrina ètica sobre la propietat privada estableix que és un dret real però “secundari”, l'objectiu del qual és facilitar el compliment d'un altre dret més primari que és el destí comú de tots els béns. En la mesura en què la propietat privada no faciliti, sinó que impedeixi, aquest accés de tots a uns béns que són comuns, deixa de ser legítima i obliga a restitució. El caràcter progressional³⁷ dels impostos es fonamenta en aquest principi moral, per més que es combati i es procuri eludir aquesta obligació fiscal. I és destacat que en aquest debat no s'addueixin mai raons morals sinó només raons econòmiques, reconeixent així sense voler que el nostre sistema econòmic és contrari a la moral. L'esquerra va conservar certa sensibilitat correcta però tímida, en aquest punt; fins que li vam sentir dir sense rubor que “baixar els impostos és d'esquerres”, mentre els

autors d'aquesta perla recorrien a l'augment d'impostos indirectes que graben per igual el multimilionari i el mendicant.

A més de combatre aquestes injustícies, l'esquerra hauria de treballar perquè no es parli només de salaris mínims sinó també de salaris "màxims", legalment establerts. No es pot remunerar ningú amb el que no és seu. A partir de certs límits, les grans fortunes han de saber que s'han apropiat de quelcom que no els pertany i estan obligades a retornar. Per això parlen alguns d'"eradicar la riquesa" com a camí per a eradicar la pobresa. Si els pares de l'església deien que quan dones almoïna no fas un acte de caritat sinó de justícia, avui els cristians han de dir que quan el molt ric paga impostos no "tributa" sinó que restitueix.

En establir aquests límits, la llei civil serà força més laxa que la moral cristiana (perquè aquesta no ha de ser imposada a tots en un estat laic). No obstant, hauria de quedar clar que, també per a una ètica civil o laica, la propietat no és el romà *ius utendi et abutendi* (dret d'usar i abusar), sinó un dret limitat que apunta al compliment d'un altre dret més primari. Però, qui entre les avui anomenades esquerres s'atreveix a aixecar la veu en aquest sentit? Ja seria molt que acabéssim amb la increïble epidèmia de corrupció fàcil (per una informació, una requalificació, uns presupostos...) que infecta d'igual manera a dretes i esquerres. Tant de bo que almenys els cristians es distingissin per això!

Quan redacto aquestes línies ha esclatat el conflicte entre els empleats de

la salut pública i el govern de CiU. No deixa de ser al·lucinant el contrast entre retallades a la sanitat pública o a la RMI per falta de diners... i la supressió de l'impost de successions. El primer danyarà sobretot capes molt dèbils de la nostra societat, mentre que el segon beneficiarà qui encara pugui heretar. Davant tal horror és inútil discutir si aquesta supressió era o no era eficaç econòmicament. Encara que no ho fos, era profundament immoral.

4.7. Almenys la por

La nostra «germana, mare terra» (Francesc d'Assís) està cada vegada més malalta d'una espècie de càncer de pulmó. Les catàstrofes naturals han crescut en freqüència i intensitat. Els polítics són conscients d'aquesta malaltia, com mostren les cimeres de Kioto, Copenhaguen, Durban, etc. Però són cada vegada més dèbils per enfrontar-s'hi, com ho mostra el fracàs d'aquestes cimeres.

En el supòsit improbable que aconseguíssim salvar el planeta, la teràpia per sortir d'aquesta malaltia ens costaria més que els beneficis que vam obtenir enverinant-lo. Per això no ens decidim a aplicar-la seriosament. A la Xina, després de les inundacions rècord de 1998 a la vall del Iang-Tsé, provocades per la tala massiva d'arbres, el govern va constatar que «els arbres al bosc valien tres vegades més que els arbres talats», i va cessar l'espoli del bosc.³⁸ Però allà es tractava de la casa pròpia. No succeirà el mateix a l'Amazònia perquè ara els depredadors són companyies estrangeres que diuen actuar en nom "del progrés", sense especificar que es trac-

ta del progrés dels seus comptes corrents i no del planeta.

A més de l'amenaça ecològica ens envolta l'amenaça terrorista. Fa anys l'arquebisbe Helder Camara va clamar: «doneu els vostres anells abans no us tallin les mans». No se li va fer cas, i després van succeir atrocitats com la de les torres bessones a Nova York. Dono per descomptat que, en el cas del terrorisme, la culpa és tota de criminals desesperats i sense consciència, que recorren a tal salvatjada. Però vull afegir que no els hem de donar ocasió i el nostre ordre econòmic els la subministra. Mentrestant ens surt més car combatre el terrorisme del que ens hauria costat construir un món més just.

4.8. Apèndix: Esquerra i Església

Resumim en to catequètic, “aquests manaments es condensen en dos”: civilització de la sobrietat compartida i democràcia econòmica. El llibre bíblic del Deuteronomi repeteix sovint una frase que és vàlida per ambdós manaments: «et proposo d'escollir entre la vida i la mort; a tu et toca escollir». I la cita bíblica ens duu a afegir una paraula per a les esglésies.

Les esglésies, que haurien de ser campiones de la justícia interhumana, són avui en aquest punt d'una tebior

preocupant. Sonen ben actuals les paraules d'Isaïes: «un ase coneix l'estable del seu amo, però a mi, Israel no em coneix» (1,3). En efecte, mai no sentim en les veus oficials de l'Església frases com aquestes: Teniu a casa allò que heu robat al pobre. Ai dels que afegeixen cases a cases i ajunten camps amb camps! Venen el just per diners i el pobre per un parell d'hipoteques (de sandàlies diu l'original). Practicar la justícia és conèixer Déu. El culte que Déu vol és que comparteixis el teu pa amb el famolenc... Totes aquestes són frases bíbliques massa actuals. Però sembla com si el sant ofici les hagués incloses en algun “Índex de cites prohibides”...

En qualsevol cas, l'Església necessitaria avui un nou Pere Nolasc (seglar i comerciant com ell) que, enfront dels mercenaris de l'avarícia, fundés uns nous “mercedaris” de la gratuïtat, que busquessin capital per a invertir-lo en rescatar els captius dels “mercats” (que són els “sarraïns” d'avui); que creessin llocs de treball dignes sense més guanys que els imprescindibles per mantenir l'empresa, i sense beneficis personals. A vegades també haurien d'estar disposats a quedar-se com a captius-substituts si el tirà no accepta el rescat, «de la mateixa manera que Déu va enviar el seu Fill per alliberar el gènere humà captiu de la maldat»³⁹.

5. CONCLUSIÓ

En síntesi, crec que el naufragi de l'esquerra obeeix a dues causes, que tenen relació amb el que hem dit al principi sobre els diversos significats de l'esquerra, pel que fa a l'economia i als camps polític i cultural.

En primer lloc, l'oblit de les víctimes i de les desigualtats humanes que estan en la base d'aquesta tragèdia. L'esquerra va acceptar que podria subsistir sense canviar un sistema injust i inhumà, suavitzant-lo només i traient-ne avantatges materials a base de pressions. Això potser va ser possible mentre el comunisme rus seguia en peu i espantava; però una vegada derrocat, seguir per aquell camí és desconèixer fins a quin punt és dogmàtic i cruel el nostre sistema econòmic.

En segon lloc, adoptar la mateixa noció de progrés que les dretes, creient que el mer creixement material (tot i que creï desigualtats iniquès), portaria mecànicament una transformació espi-

ritual i un desenvolupament humà dels individus i que, per tant, l'ètica estava de més en l'economia. El vell Marx té molta culpa d'aquest segon error que compartí i que havia extret de les pròpies fonts de la Modernitat: el seu fonamentalisme del progrés impedí que es vacunés contra aquest engany tan agradable. Així l'esquerra va oblidar que no ens trobem només davant de problemes tècnics sinó davant de problemes ètics.

Després de tot el que hem exposat en aquest Quadern crec que caben tres reaccions per a una sensibilitat d'esquerres.

a) *L'esquerra infantil* es considera més radical en la mesura que dictamina

que tot està molt malament i que “tots són iguals”, fent-ne d’aquestes crítiques una excusa excel·lent per a desentendre’s de qualsevol esforç per caminar cap a un altre món possible.

b) *L’esquerra optimista impenitent* creu que, malgrat tot, la humanitat progressa, que apareixen fites irreversibles: declaracions com la dels Drets humans, fets com l’arribada d’un president de color als Estats Units, o el feminisme, qualificat per Joan XXIII com un «signe dels temps»... Però la història progressa més a poc a poc que la nostra consciència individual; per això cal lluitar desinteressadament, tot i que, com en el cas del patriarca Moisès, no ens toqui “entrar a la terra promesa”. La història mostra com les dretes acaben acceptant les reivindicacions de l’esquerra (estat social, sufragi universal, drets de la dona...).

c) Uns altres, sense ser tan optimistes i sense excloure que els homes puguem acabar destruint el nostre planeta, accepten que, nedant contra corrent, potser no aconseguirem avançar però, com a mínim, evitarem que el corrent ens porti a l’abisme. Perquè, vist el panorama, el que ens amenaça és una espècie de feixisme universal, del qual en semblen anar sorgint no ja brots verds sinó brots “negres”. Allò que Naomi Klein anomena: «El capitalisme del desastre».

Ens toca escollir entre la sobrietat solidària o el desastre. Però sense oblidar, parodiant una altra frase bíblica, que «l’home no es justifica per ser d’esquerres». El judici sobre les persones no ens toca a nosaltres. Qui es creu millor per ser esquerranós no és pròpiament d’esquerres. És només un fariseu de l’esquerra.

*«Rebeldes al hogar o en su nostalgia
todavía avanzamos en la noche,
con el sello de Dios en nuestras frentes
camino de la tierra presentida»*

*Pere Casaldàliga
Antología personal*

1. Veure «Manifiesto para una tolerancia imprescindible», (*El País*, 3 de gener de 2005).
2. *Partido Revolucionario Institucional*, sorgit després de la revolució mexicana i que es va mantenir setanta anys seguits en el poder amb una orientació cada vegada més de dretes.
3. 20 de novembre de 2010. Citat a *Le Monde Diplomatique*, el desembre de 2010, pàg. 1.
4. Mortal per les persones com per la mateixa terra: crisi ecològica i opressió humana tenen la mateixa causa.
5. Si traduït al grec l'expressió "gestió de la casa" hauria d'escriure eco-nomia...
6. Evidentment, les víctimes poden tenir la seva culpa, però no són els únics ni els primers culpables de la seva situació: tenen fins i tot cert dret a aquesta culpa com deia Vicente de Paül.
7. Així ho ha vist molt bé Reyes MATE en el seu esplèndid *Tratado de la injusticia*, Barcelona, Anthropos, 2011.
8. A *Economic possibilities for our grand children*. Aquestes paraules van ser recordades críticament per E. SCHUMACHER a *Lo pequeño es hermoso*, Madrid, Hermann Blume editores, pàg. 85 i més tard per L. GONZÁLEZ-CARVAJAL, *El hombre roto por los demonios de la economía*, Madrid 2011, pàg. 29.
9. En els començaments del capitalisme se situaven entre 1 i 2 o 1 i 3, i en els últims cinquanta anys ha passat fins a 1/60 i últimament 1/90.
10. *Libro de la vida*, 38,3.
11. Encíclica de Pio XI *Quadragesimo anno* n.79-80
12. Això sembla haver funcionat a nivells reduïts (Mondragon, Marinaleda –únic poble d'Espanya sense atur i on tothom té habitatge– o els primers ajuntaments amb "pressupostos participatius" al sud de Brasil, regits pel PT)... El problema és saber-ho traslladar a gran escala.
13. Daniel COHEN, *La prosperidad del mal. Una introducción inquieta a la economía*. Madrid, Taurus, 2010.
14. Encíclica *Rerum Novarum* n. 32
15. «L'any posterior a les crisis de les hipoteques escombraria, els governs han destinat més diners a mantenir els bancs i les institucions financeres que el que tot el món ha invertit en 50 anys per ajudar els països pobres.» (citat en *Le Monde Diplomatique*, maig 2011, pàg. 28).
16. Per això Aristòtil (defensor de la propietat privada) sosté que: «la usura no és conforme a la naturalesa i és rebutjada amb tota raó: perquè en ella el guany procedeix dels mateixos diners i no d'allò pel qual van ser creats. Els diners es van crear per a facilitar l'intercanvi mentre que en la usura s'utilitzen per a engendrar més diners... De forma que, de tots els negocis, aquest és el més antinatural». *Política*, llibre I, 1258 B. A l'*Ètica a Nicòmac* arriba a qualificar-la com «ofici indigne de persones lliures i propi d'alcajots i gent per l'estil».
17. Remeto al meu vell comentari al llibre *Marx y la Biblia*, del mexicà J. P. Miranda, qui pretenia fer consistir la fe cristiana en la seguretat que el món té remei. (*La teología de cada día*, Salamanca 1977?, pàg. 401-18).
18. Jürgen HABERMAS, *Texte und Kontexte*, Frankfurt, Suhrkamp 1992, pàg. 125.
19. M. HORKHEIMER, *Anhelo de justicia*, Madrid, Trotta 2000, pàg. 169.
20. La frase rima amb la meua "distinció entre Fonament i funcionaments": ja que per a un filòsof no creient, i tan rigorós com Muguerza, poques coses semblaran més molestes que la superstició. I no obstant això el nostre autor s'hi acull per raons humanes, que són les nostres raons més últimes.

21. A l'obra de CRISTIANISME I JUSTÍCIA, *¿Mundialización o conquista?*, Santander, Sal Terrae, 2001, pàg 202-204.
22. Vegeu sinó, les nostres campanyes electorals on la política ja gairebé no compta gens i és la tècnica mediàtica la que ho decideix tot.
23. Vegeu l'excel·lent exposició d'Albert FLORENSA, *La vida humana en el medi tècnic. El pensament de J. Ellul*, Barcelona, Claret, 2010. Del mateix autor: «L'ídol de la tecnociència». *A Idolatries d'Occident*, Barcelona, Cristianisme i Justícia, 2004, pàg. 61-80.
24. J. NABERT, *Essai sur le mal*, París 1955, pàg. 109.
25. Dades de la fàbrica de FIAT a Mirafiori (cf. *Le monde diplomatique*, març 2011, pàg. 3).
26. Estic pensant, per exemple, en l'atemptat contra Hitler.
27. Bromejant cal afegir que la descripció bíblica del judici final (Mateo 25,31ss.) és ambigua si se la vol llegir com a valorativa: els condemnats que el jutge posa a la seva esquerra són els que des de l'òptica de l'espectador estan a la dreta, i viceversa.
28. Adelia PRADO, *Poesia reunida*, pàg. 260.
29. L'arquebisbe Romero va començar a canviar quan, sent bisbe d'una diòcesi rural, va veure que els recol·lectors de cafè no tenien on dormir i, per caritat, va decidir habilitar un espai del bisbat perquè tinguessin un sostre. Gràcies a aquest contacte va poder conèixer detalls de com eren tractats, i va escriure sobre aquest fet en una carta (privada, evidentment, perquè aleshores Romero no estava per a més) al president de la República. Ni tan sols va obtenir resposta. Quan després va ser nomenat arquebisbe de San Salvador, aquests episodis ja l'havien començat a convertir.
30. I a més sense eficàcia. L'antic ministre d'hisenda argentí va recordar fa poc que les ordres de l'FMI van enfonsar el seu país més en la crisi. I que Argentina en va sortir quan va desoïr aquells consells.
31. A. H. MARCUSSE, *El hombre unidimensional*, 1967.
32. Encíclica de Pius XI *Quadragesimo anno* n. 128.
33. *Política*, caps. 9 i 10. Per ampliar aquesta distinció remeto al *Pliego de Vida Nueva* (24 de març de 2009): «Recuperar la economia». Aristòtil sosté que la crematística “ho desnaturalitza tot”, i posa l'exemple de la medicina la finalitat de la qual és curar el malalt però, si es practica per enriquir-se, es desnaturalitza.
34. A «La Contra», *La Vanguardia*, divendres 27 de juliol de 2007.
35. Veure C. LOWNEY, *El liderazgo al estilo de los jesuitas*, Barcelona 2001, pàg. 11. Es tracta de la Banca Morgan.
36. «Un principi ensenyat sempre per l'Església és la prioritat del treball enfront del capital» perquè «el treball és sempre una causa eficient primària, mentre el capital és només un instrument o causa instrumental» (LE 12).
37. El terme “progressional” es va encunyar per oposició a progressiu i significa que, tot i que «han de pagar més els que més tenen», això no sempre es pot fer amb percentatges fixos: perquè aleshores arribaria un moment en el qual els impostos es menjarien tota la fortuna del ric (la qual cosa és injust). Per tant, tot i que els percentatges de la imposició creixen progressivament, aquesta progressió no és constant sinó decreixent.
38. Segons altres fonts, el cost era en realitat sis vegades més gran, si es comptaven les externalitats. Però això poc importa ara. Vegeu els arguments a A. FLORENSA, ob. cit., pàg. 210-11.
39. De les Constitucions de l'Orde de la Mercè.

QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ

La cita de Salvador Giner que obre el Quadern posa l'accent en els valors de l'esquerra. Les seves preguntes com ell mateix diu no tenen resposta fàcil. **Com respondries tu a aquella pregunta?**

1. Comença el Quadern definint el que és l'esquerra. Una vegada que el concepte es clarifiqui en el camp econòmic, cultural i social. **Enumera i justifica els irrenunciables de l'esquerra? Creus que en falta o sobra algun?**

Davant de l'escepticisme postmodern convé proclamar que sempre hi ha coses a fer; no sabem fins a on arribaran però poden fer-se. Moltes veus avisen que la indiferència és avui el crim més gran i l'excusa més hipòcrita. **No hi ha res a fer?**

2. Capítol 2. Els irrenunciables de la veritable esquerra, en oposició als de l'esquerra de plàstic (de manera semblant a com s'oposen les flors del camp a les artificials), ens ajudaran a preguntar-nos: **Quins són i cap a on ens porten els nostres irrenunciables?**

3. Capítol 3. Tot i que l'autor ho considera menys important intenta avisar sobre possibles disfresses amb què tranquil·litzar la nostra consciència respecte als valors de l'esquerra. **En el teu cas, funciona alguna d'aquestes disfresses o de semblants?**

4. Capítol 4. Es fa ressò de les paraules de Jesús de Natzaret: «Feliços els qui es compadeixen del dolor d'aquest món». La indignació no és ira ni odi ni violència... És la reacció que sorgeix espontàniament quan t'apropes de cor als exclosos de la terra i veus com són tractats. **Hi ha en mi, a més a més d'indignació, una veritable aflicció per la sort de tantes víctimes d'aquesta terra?**

Quina és la meva posició de les tres que enumera l'autor al final?

«No hi ha solució, tots són iguals»

«Anem progressant...»

«Hem de resistir»